

18. मुक्तानि मुक्तकानि

स्वाध्याय

1.

1) कस्य मूर्तिः पवर्गरचिता अस्ति ।

कृष्णस्य

रामस्य

शिवस्य

विष्णोः

2) किम् उपादेयम् अस्ति ?

कार्यम्

अकार्यम्

गुरुवचनम्

मित्रवचनम्

3) यः शिष्यस्य उधतः सः गुरुः ।

हिताय

सुखाय

धनाय

रक्षणाय

4) का नदी त्वरिता वहति ?

गण्डा

यमुना

सरस्वती

नर्मदा

5) कर्मणा पुरुषः भवति ।

द्विगु

तत्पुरुषः

द्वन्द्वः

बहुव्रीहि

6) मद्गेहे नित्यं किं वर्तते ?

अव्ययीभावः

बहुव्रीहिः

द्विगुः

द्वन्द्वः

7) तृतीया विभक्तेः रूपं किम् ?

वः

मया

द्विगुः

कदा

8) विध्यर्थ कृदन्तस्य उदाहरणं किम् ?

कृतवान्

द्रष्ट्वा

रचिता

कर्तव्याम्

2.

1) हेयं किम् अस्ति ?

अकार्यं हेयं अस्ति ।

2) का कैलासं नगं नयति ?

गानसरस्वती कैलासं नगं नयति ।

3) पितुः का आज्ञा ?

शस्त्रं न खलु कर्तव्यम् इति पितुः आज्ञा ।

3. रेखाडतानाम् पदानां स्थाने प्रकोष्ठात् पदं प्रश्नवाक्यं रचयत ।

(का, किम्, केन, कस्य)

1) युधिष्ठिरः धर्मस्य पुत्रः ।

2) गण्डा कैलासं न नयति ।

3) वृक्षस्याग्रे कालं दृष्टम् ।

1) युधिष्ठिरः कस्य पुत्रः ।

2) का कैलासं न नयति ।

3) वृक्षस्याग्रे किम् दृष्टम् ।

4. संधिविच्छेदं कुरुत ।

1) अपवर्गप्रदास्तु -

अपवर्गप्रदास्तु - अपवर्गप्रदा + अस्तु

2) अपूर्वोडयम् -

अपूर्वोडयम् - अपूर्वः + अयम्

3) पितुराज्ञा -..... .

पितुराज्ञा = पितुः + आज्ञा

4) द्विगुरपि -.....

द्विगुरपि - द्विगुः + अपि

5. समासप्रकारं लिखत ।

1) गुरुवचनम् -..... .

गुरुवचनम् - षष्ठी तपुरुष समासः

2) ફલાગ્રે -

✚ ફલાગ્રે - ષષ્ઠી તપુરુષ્ સમાસ:

3) ગાનસરસ્વતી -

✚ ગાનસરસ્વતી - ષષ્ઠી તપુરુષ્ સમાસ:

4) બહિવ્રીહિ:

✚ બહિવ્રીહિ: બહુવ્રીહિ સમાસ:

6. શબ્દરૂપાણાં પરિચયં કારયત |

1) હિતાય -

✚ હિતાય - હિત (નપું.) નામ્ન: ચતુર્થી એકવચનમ્

2) હંસસ્ય -

✚ હંસસ્ય - હંસ (પું.) નામ્ન: ષષ્ઠી એકવચનમ્

3) મયા -

✚ મયા - અસ્મદ્ (ત્રિષુ લિંગ્ડેષુ સમાન) સર્વનામ્ન: તૃતીયા એકવચનમ્

4) કમલલોચને -

✚ કમલલોચને - કમલલોચના (સ્ત્રી.) નામ્ન: સમ્બોધને એકવચનમ્

7.

1) અપવર્ગપ્રદા શિવની મૂર્તિ પ-વર્ગથી કેવી રીતે રચાયેલી છે ?

✚ અપવર્ગ - મોક્ષ આપનારી શિવની મૂર્તિ પ-વર્ગથી આ રીતે રચાયેલી છે : પિનાક-ફણિ-બાલેન્દુ-ભસ્મ-મન્દાકિનીયુતા અર્થાત ભગવાન શિવની મૂર્તિમાં પ-વર્ગના પોચેય વર્ણો આવે છે : પ, ફ, બ, મ અને મ. પહેલો પ-વર્ણમાં પિનાક શિવનું ધનુષ્ય છે. બીજો ફ-વર્ણ ફણિમાં આવે છે. ફણિ એટલે નાગ. ત્રીજો છે બોલેંદુ એટલે બાલચંદ્ર. ભગવાન શિવ તેને મસ્તક પર ધારણ કરે છે. ચોથો વર્ણ મ છે. ભગવાન શિવે મન્દાકિની ગંગાને પોતાના મસ્તક પર ધારણ કરી છે.